

Waar zitten de vrouwelijke atheïsten?

Magda Michielsens

Januari 2014

Katie Engelhart: "Where are the women of new atheism?"

In de zomer van 2013 woedde op Engelstalige fora een discussie over de vraag waar al de vrouwelijke atheïsten zitten. Het debat was gelanceerd door een populaire blogster. Zij stelde vast dat bij de grote namen van "de nieuwe atheïsten" geen vrouwen zitten. Het is een "old boys network".

Engelhardt hangt haar vraag vast aan de gang zijnde oprichting van seculiere kerken in de Angelsaksische wereld. Als er dan toch kerken van ongeloof komen dan is het voor vrouwen dringend tijd om van zich te laten horen, zegt zij. Er is al tijdenlang tegen vrouwen gepredikt. Ze hebben nooit een belangrijke plaats gehad in kerkelijke instituten. Nu lijken ze de seculiere kansel te verliezen voor die goed en wel recht staat.

De reacties op Engelhardts artikel waren heftig. Er werd o.a. gereageerd met lijsten van belangrijke atheïstische vrouwen, met opsommingen van plaatsen waar sterke en door ongeloof geïnspireerde vrouwen hun werk doen, er werd gewezen op de belangrijke plaats van atheïstische vrouwen in het onderwijs, in de gezondheidszorg, in het vrijzinnig verenigingsleven, e.d.

Niet onbelangrijk is ook dat slechts een klein deel van de vrijzinnigen verlangt naar een vrijzinnig gemeenschapsleven en zeker geen behoefte heeft aan een vrijzinnige kerk. Wat de Angelsaksische seculiere kerken willen doen is: stimuleren en onderhouden van een gemeenschapsleven, ernstige lezingen inrichten en plechtigheden verzorgen, morele reflectie en bezinning organiseren.

Betekent de Angelsaksische discussie iets voor ons in Vlaanderen?

Hebben wij eigenlijk wel New Atheïsts?

Er zijn in het Nederlands weinig nieuwe theoretische stemmen die belangrijke vrijzinnige teksten brengen. Grote standpunten in verband met vrijzinnigheid zijn in onze contreien zeldzaam. Het is alsof een breed platform van redelijkheid en tolerantie vanzelf consensus moet brengen. Floris Van den Berg wil soms de gemoederen beroeren. Ook Dirk Verhofstadt heeft zich onlangs bezonnen over de bouwstenen voor een atheïstische moraal. Patrick Loobuyck heeft zijn hoofd gebroken over de toestand van de huidige seculiere samenleving. We weten dat er aan de Universiteit Gent een hele generatie vrijzinnige filosofen aan de weg heeft getimmerd, maar het gaat hier over de “**new** atheïsts”, de mensen voor wie Rik Pinxten in zijn boek “De strepen van de zebra” weinig vriendelijke woorden had. De zgn. Nieuwe Atheïsten in de Angelsaksische wereld zijn bijzonder strijdbaar en wervend. Zij zijn van mening dat godsdienst niet eenvoudigweg moet getolereerd worden, maar actief moet worden bestreden, weersproken moet worden overal waar men er mee geconfronteerd wordt. De grote namen zijn Richard Dawkins, Sam Harris, Daniel C. Dennett, Christopher Hitchens. Strijders tegen de islam worden bij ons vaak niet beschouwd als verdedigers van de vrijzinnige verworvenheden, maar worden ‘weggezet’ als islamofoben of verlichtingsfundamentalisten (Ayaan Hirsi Ali, Geert Wilders, Ankie Van dermeersch, Filip Dewinter). Sam Harris zou in Vlaanderen en Nederland weinig kans maken om serieus genomen te worden.

Waar zijn de vrijzinnige vrouwen bij de (Nieuwe) Atheïsten?

Er zijn veel vrouwelijke wetenschapsters en literaire schrijfsters waarvoor vrijzinnigheid vanzelfsprekend is en voor wie ongelof de grondslag van hun denken is. Er zijn echter weinig vrouwen die specifiek over vrijzinnigheid schrijven, een moderne vrijzinnigheid vorm geven en godsdienst actief bestrijden.

Toen aan Marleen Temmerman door Piet Piryns, in Lichtpunt, 6 december 2013, gevraagd werd naar haar levenshouding – naar aanleiding van de toekenning van de prijs van het vrijzinnig-humanisme – ging ze enkel in op “humanisme” en niet op “vrijzinnig”.¹ “Humanisme” is haar levenshouding, tolerantie gaat haar meer naar het hart dan vrijzinnigheid: “Ik geloof heel sterk in de kracht van de mens, in de goedheid van de mens. We moeten continu werken aan onszelf en

¹ Zie ook <http://www.moh.be/Temmerman.htm>, een interview waarin ze op mijn vraag meer zegt over haar vrijzinnigheid.

zorgen dat we een betere maatschappij hebben. Mensen zijn daartoe in staat. Het respect voor mensen zit daar heel sterk in, maar ook de gedrevenheid om met mensen, voor mensen en samen met mensen iets te doen." Geen God, geen dogma's, de kracht van mensen en het vertrouwen in mensen is vaak de basishouding van vrouwen in het vrijzinnig humanisme.

Waar zitten de vrijzinnige vrouwen in Vlaanderen dan wel?

De geringe theoretische activiteit van vrouwen op het terrein van geloof en ongelooft betekent niet dat vrouwen in het Vlaamse vrijzinnig-humanisme niet present zijn. Vrijzinnige hulpverlening, vrijzinnige plechtigheden, onderwijs in de niet-confessionele zedenleer, publicaties en activiteiten in de socio-culturele sector worden gedragen door vrouwen. De situatie in de Angelsaksische wereld is onvergelijkbaar met de onze omdat het vrijzinnige veld anders georganiseerd is. De discussie over de vrijzinnige kerk leeft hier niet, omdat de activiteiten die de Angelsaksische atheïstische kerken willen doen hier al gedaan worden, door het H-VV en door demens.nu (vroeger en officieel nog steeds UVV). De Atheïstische Kerk in de Angelsaksische landen zal snel vaststellen dat ze enkel kan draaien als vrouwen die gemeenschapsvormende activiteiten (blijven) doen.

De activiteiten zijn echter zelden diepgaand of herbronnend. Het zijn de routines van verenigingsleven. Het gaat zo zelden over fundamentele inzichten, zo zelden over vrouwen, zo zelden over het gevaar dat de aan de gang zijnde godsdienst-revival voor vrouwen vormt. Zelden wordt er ook samen gewerkt aan het verwerven van nieuwe inzichten. Het moet allemaal zo licht en ontspannend zijn. Men denkt dat men ook de jeugd moet aantrekken en dus luchtig en oppervlakkig moet zijn. De problemen in verband met levensbeschouwing zijn nochtans ernstiger dan ooit. De secularisering moet verdedigd worden en de jeugd moet beseffen dat dit moet. De jeugd moet zich leren verdedigen (op school en op straat), met een vrijzinnig profiel. De jongens mogen niet meegezogen worden in geweld en agressie en de meisjes niet in preutsheid en benepenheid. Hoe worden vrijzinnige adolescenten groot, zonder dat steeds **zij** de verdraagzamen dienen te zijn? Niemand schijnt het zich af te vragen. Ook niet in het gefeminiseerde onderwijs, daar is actief pluralisme de norm. Misschien is er toch – ook bij vrouwen – meer

atheïsme nodig in het humanisme, en meer “nieuwheid” in het atheïsme.

Vrouwen schragen de vrijzinnige wereld op sociaal, therapeutisch, educatief, administratief, logistiek vlak. De Amerikaanse vraag “Waar zijn de atheïstische vrouwen?” stellen is op zich al een erg mannelijke vraag. Alsof enkel Richard Dawkins, Sam Harris, Daniel C. Dennett, Christopher Hitchens, (*the four horse men of atheism*) vrijzinnigheid definiëren omdat ze bestsellers schrijven. Zij zijn door hun invloedrijke boeken echter wel weer de zingevers. Zo werkt de markt van symbolische goederen nu eenmaal. “In de man en niet in de vrouw heeft zich tot nu toe de Mens belichaamd.” schreef Simone de Beauvoir in 1949.

Times they are a-changing. Soms ten goede, soms ten kwade. Nog niet zo lang geleden hadden vrijzinnigen in Vlaanderen een vrouwelijke voorzitter van H-VV, een vrouwelijke directeur van H-VV en een vrouwelijke voorzitter van UVV. Die tijden zijn voorbij. De jonge mannen kunnen zich weer tevreden inbeelden dat zij de Mens belichamen.

Vermelde werken

- De Beauvoir, Simone (1986, oorspronkelijk 1949). *De tweede sekse*. Utrecht: Bijleveld, p.811.
- Engelhardt, Katie (2013): http://www.salon.com/2013/07/21/from_hitchens_to_dawkins_where_are_the_women_of_new_atheism/
- Loobuyck, Patrick (2013). *De seculiere samenleving*. Antwerpen: Houtekiet.
- Pinxten, Rik (2007). *De strepen van de zebra*. Antwerpen: Houtekiet.
- Van den Berg, Floris (2009). *Hoe komen we van religie af?* Antwerpen: Houtekiet.
- Verhofstadt, Dirk (2013). *Atheïsme als basis voor de moraal*. Antwerpen: Houtekiet.